

**“Verduurzaming bij Vereniging Nederlandse Insecten
Kwekers”**

“Verduurzamingsscan naar aandachtsgebieden en optimalisatie mogelijkheden”



*HAS KennisTransfer
Onderwijsboulevard 221
Postbus 90108
5200 MA 's-Hertogenbosch
Telefoon: (073) 692 36 37*

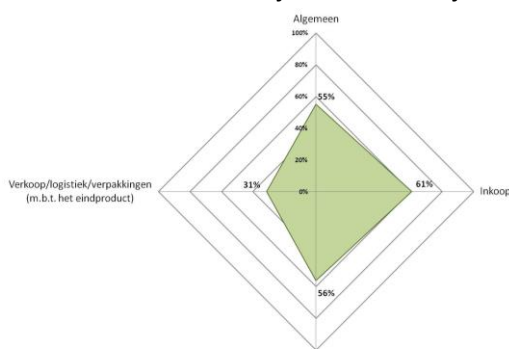
s' Hertogenbosch,	juli 2012
Opdrachtgever:	Vereniging Nederlandse Insecten Kwekers
Opdrachtnemer:	HAS KennisTransfer
Auteurs:	Aliese Doves Jeroen de Milliano Kiki Winkelhuis

Samenvatting

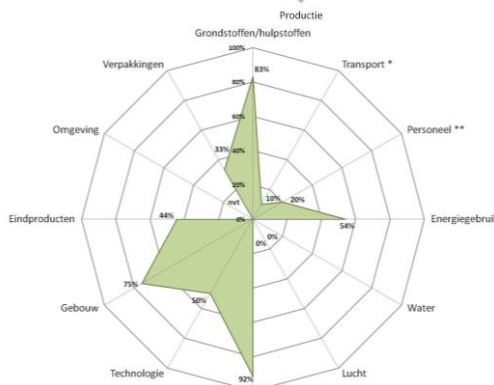
Dit rapport geeft de resultaten weer die voortkomen uit de verduurzamingsscan die is uitgevoerd bij 'Vereniging Nederlandse Insecten Kwekers (Venik)'

De doelstelling luidt als volgt: 'Het inzichtelijk maken van de stand van zaken op het gebied van duurzaamheid bij "Venik" en het aangeven van kansen voor verdere verduurzaming.' De scan biedt aandachtspunten voor een verdere kwalitatieve ontwikkeling in de sector.

De scan geeft op drie manieren een beeld wat betreft de stand van zaken over duurzaamheid binnen het bedrijf. Hieronder zijn de drie manieren opgenomen met kort de resultaten.

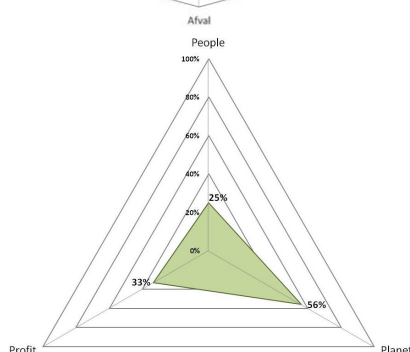


De processen binnen het bedrijf worden onderverdeeld in: Algemeen, Inkoop, Productie en Verkoop/logistiek/verpakking. Op deze vier afzonderlijke onderdelen wordt respectievelijk een score behaald van 55%, 61%, 56% en 31%. Hiernaast is dit terug te zien in de grafiek.



Een andere benadering vanuit de verduurzamingsscan is de score op verschillende thema's. Thema's waarop 'Venik' sterk scoort zijn: Afval, Grondstoffen/hulpstoffen en Gebouw. De laagste scores worden behaald bij de thema's: Lucht, Water en Transport.

Bij de onderverdeling in *People*, *Planet* en *Profit* zijn de afzonderlijk scores respectievelijk: 25%, 56% en 33%. Op het gebied van *Planet* scoort het bedrijf hoog, met name de domeinen *People* en *Profit* bieden kansen om de duurzaamheid te verhogen.



De focus bij het verduurzamen ligt op de thema's: personeel, energieverbruik en Lucht. De belangrijkste aanbeveling is het opstellen van een verduurzamingsbeleid. Dit beleid moet SMART geformuleerd worden en uitgedragen kunnen worden, vooral extern. Dit zal leiden tot een hogere score bij alle drie de P's. Verder kan er een hogere score verkregen worden door te kiezen voor donkere verpakkingen waardoor de producten langer houdbaar zijn. Ook de keuze voor energiezuinige en milieuvriendelijke transportmiddelen dragen bij aan de verduurzaming bij 'Venik'.



Inhoudsopgave

Samenvatting	ii
1. Inleiding	4
1.1 Achtergronden	4
1.2 Probleemstelling.....	4
1.3 Doelstelling.....	4
1.4 Leeswijzer	4
2. Resultaten	5
2.1 Inleiding	5
2.2 Bedrijfsprocessen en thema's	5
2.3 People, Planet, Profijt	8
3. Ambitieniveau	11
4. Conclusies & Aanbevelingen	11
4.1 Conclusies	11
4.2 Aanbevelingen	11

Bijlage 1: Verduurzamingscan



Europees Landbouwfonds voor
Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert in zijn platteland

1. Inleiding

1.1 Achtergronden

'Venik' is de brancheorganisatie die kwekers bijeen brengt om in samenwerking insecten voor humane consumptie te vermarkten. De vereniging maakt zich sterk om insecten als alternatieve eiwitbron op de markt te brengen als gezamenlijk Nederlands kwaliteitsproduct. Dit product wordt voedselveilig geproduceerd overeenkomstig de richtlijnen van de General Food Law.

'Venik' is benaderd om een verduurzamingsscan uit te laten voeren.

Tijdens het afnemen van de vragen uit de scan (zie Bijlage 1) op 12 april 2011 aan Marian Peeters voorgelegd. Aan de hand van de gegevens van het bezoek is dit adviesrapport opgesteld. Dit rapport is mondeling toegelicht in een tweede bezoek. Tijdens dit bezoek is ook een ambitieniveau opgesteld.

In juni 2012 wordt er een themabijeenkomst georganiseerd voor alle bedrijven, die hebben meegewerkt aan het optimaliseren en valideren van de scan. Tijdens de bijeenkomst wordt stilgestaan bij de stand van zaken omtrent verduurzaming in het MKB. Verder wordt er ingegaan op kansen en mogelijkheden op het gebied van duurzaamheid. Deze bijeenkomst biedt ook de mogelijkheid om met andere bedrijven van gedachten te wisselen.

1.2 Probleemstelling

Op dit moment is het onduidelijk wat de stand van zaken is op het gebied van duurzaamheid bij 'Venik'. Het bedrijf wil weten op welke aspecten van duurzaamheid het goed scoort en op welke terreinen nog kansen liggen voor een verder verduurzamingsproces.

1.3 Doelstelling

'Venik' wil duurzaamheid binnen het bedrijf meetbaar en inzichtelijk maken en nieuwe kansen voor de toekomst zichtbaar maken. Op basis van de resultaten van de verduurzamingsscan kan het bedrijf een duidelijk verhaal naar de klant en consument communiceren. Op deze manier kan 'Venik' een duidelijk beeld over duurzaamheid uit dragen.

1.4 Leeswijzer

In Hoofdstuk 2 van het adviesrapport worden de resultaten weergegeven in de vorm van drie grafieken. Dit hoofdstuk is onder andere opgedeeld in paragraaf 2.2 Bedrijfsprocessen en thema's en paragraaf 2.3 *People, Planet en Profit*. De behaalde scores worden toegelicht. Daarna volgt het opgestelde ambitieniveau en het rapport wordt afgesloten met conclusies en aanbevelingen. In de bijlage zijn de volledige resultaten van de ingevulde verduurzamingsscan te zien.



2. Resultaten

2.1 Inleiding

De resultaten van de verduurzamingsscan kunnen op drie manieren weergegeven worden, vanuit de bedrijfsprocessen, de thema's en vanuit de domeinen *People*, *Planet* en *Profit*.

In onderstaande paragrafen worden deze drie benaderingen nader toegelicht aan de hand van de behaalde scores uit de scan. In Bijlage 1 is de ingevulde verduurzamingsscan toegevoegd.

2.2 Bedrijfsprocessen en thema's

In Figuur 1 op pagina 7 staan de scores voor de benadering vanuit de bedrijfsprocessen weergegeven. De thema's die hieraan verbonden zijn staan in Figuur 2 afgebeeld. Een bedrijf kan in de volgende bedrijfsprocessen onderverdeeld worden:

- Algemeen: omvat het management en beleid van de bedrijven binnen de insectenhouderij sector. Ook het personeelsbeleid valt onder dit bedrijfsproces.
- Inkoop: omvat het proces van inkoop van goederen/grondstoffen en het transport en de productie daarvan. Aan dit bedrijfsproces zijn de thema's personeel, grondstoffen en transport verbonden.
- Productie: omvat de bedrijfslocatie en de impact daarvan op de omgeving, de processen waarmee de (eind)producten geproduceerd worden, de eindproducten zelf en het productiebeleid. De volgende thema's zijn hieraan verbonden: energiegebruik, water, lucht, afval, technologie, gebouw, eindproducten en omgeving.
- Verkoop/logistiek/verpakkingen: omvat de verpakking van het eindproduct en het transport daarvan. Ook het beleid m.b.t. verpakkingen en transport van het eindproduct vallen daar onder. De thema's verpakkingen en transport zijn hieraan verbonden.

Algemeen

De score voor het bedrijfsproces algemeen komt op 55%. Binnen 'Venik' is een beleid op sectorniveau maar dit is nog niet doorgevoerd in alle lagen van de organisatie. Er is wel een verantwoordelijke voor het beleid. Het ambitieniveau is hoog en er vindt overleg plaats met de stakeholders. Het personeel, dat binnen de sector werkzaam is, heeft de mogelijkheid tot inspraak in de werkomstandigheden. Echter zaken als aanvullende arbeidsvoorwaarden en regelingen met betrekking tot woon-werkverkeer zijn nog niet geregeld. Het onderdeel personeel komt uit op een score van 20%.

Inkoop

Het proces inkoop scoort 61% van het totaal te behalen aantal punten. Bij de productie van het voer dat de kwekers gebruiken, mogen geen bestrijdingsmiddelen gebruikt zijn en ook worden genetisch gemodificeerde grondstoffen niet gebruikt. Verder worden er geen aanvullende eisen gesteld aan milieuvriendelijkheid. De gekweekte dieren worden diervriendelijk behandeld en ook het doden van de dieren gebeurt op een diervriendelijke manier. Het afdodingproces gebeurt middels CO2 inademing. Echter, meestal worden de dieren levend verhandeld. Bij het thema grondstoffen wordt een score van 83% behaald. Het transport van de grondstoffen vindt niet plaats in herbruikbare verpakkingen en de leveranciers worden hier ook niet toe aangespoord. Het thema transport komt uit op een score van 10%.



Productie

De score op het proces productie is 56%. De ondernemers binnen de vereniging zijn bezig met het investeren in energiereducerende machines en oplossingen. Dit wordt gedaan wanneer oude machines aan vervanging toe zijn. Duurzame energie wordt er niet gebruikt daarentegen wordt er wel warmte hergebruikt. De insecten leveren op een bepaald moment dusdanig veel warmte dat dit kan worden opgevangen en gebruikt in afdelingen met insecten die warmte toevoeren behoeven. Het thema energie krijgt een score van: 54%.

Op het gebied van water worden geen besparende maatregelen getroffen. Verder is een deel van de gestelde vragen, voor het thema water, niet van toepassing op deze organisatie. Het niet van toepassing zijn van enkele vragen komt, doordat de sector minimale hoeveelheden water verbruikt. Hierdoor komt de score op het thema water op 0%. Dit wil niet zeggen dat men slecht bezig is, want aan de vragen die niet van toepassing zijn wordt geen score toegekend.

Dit zelfde komt terug bij het thema lucht. Ook hier is de score 0%. Dit komt doordat het bedrijf niet actief inzet op reductie van de CO₂ emissie en daarnaast geen vervuilde lucht uitstoot en hierdoor enkele vragen niet van toepassing zijn.

Het geproduceerde afval wordt voor 50-100% gescheiden gehouden en zoveel mogelijk duurzaam verwerkt. Verder zijn er maatregelen tot het verminderen van het afval genomen. Voor het voer van de insecten worden reststromen gebruikt uit andere bedrijven. Het thema afval behaald bij 'Venik' een score van 92%.

Innovatieve productietechnieken worden niet toegepast maar wel worden ontwikkelingen op dit gebied in de gaten gehouden. De huidige apparatuur wordt onderhouden wanneer dit nodig is, er wordt niet ingezet op preventief onderhoud. Technologie is een thema dat valt onder de productie, op dit thema wordt een score van 50% behaald.

De panden, waarin momenteel de dieren worden gehouden, zijn gezien de eisen die de teelt stelt duurzaam. Daarnaast wordt er in de nabije toekomst verder geïnvesteerd in duurzame panden. Verder wordt er naar de wensen en meningen van omwonenden geluisterd en waar mogelijk wordt daar iets mee gedaan. Het thema gebouw komt uit op een score van 75%.

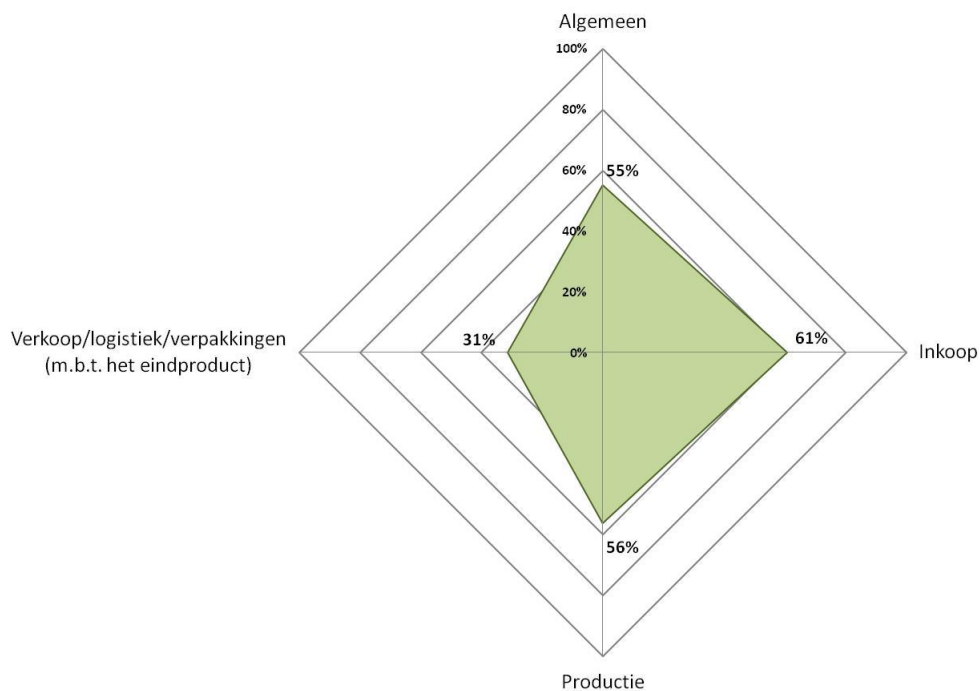
In figuur 2 is er bij het thema omgeving geen score te zien. Dit komt doordat alle vragen met betrekking tot dit thema met niet van toepassing zijn beantwoord.

De milieubelasting wordt niet per kg eindproduct gemeten. Er wordt gekeken naar de houdbaarheid van de producten en het is een actiepoint om deze te verbeteren. De producten zijn niet in het bezit van een keurmerk, er wordt wel naar de mogelijkheden daarvoor gekeken. Het laatste thema binnen het proces productie is eindproduct. Hierop wordt een score van 44% behaald.

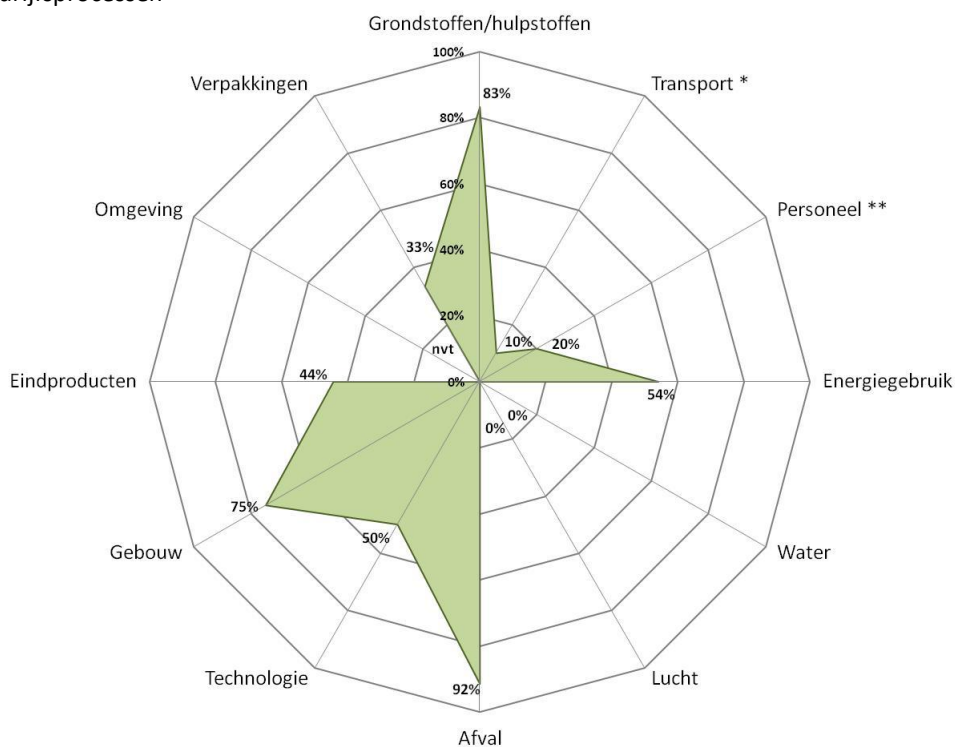
Verkoop/logistiek/verpakkingen

De score op dit punt is 31%. Deze score bevat het thema verpakking, hierop wordt een score behaald van 33%. De verpakking bij 'Venik' is gebruiksvriendelijk maar er zijn betere alternatieven. Deze is grotendeels recyclebaar maar hier ziet het bedrijf verder niet op toe. Het eindproduct wordt niet milieuvriendelijk vervoerd. Wel wordt er waar mogelijk efficiënt omgegaan met beladen en routes inplannen. Het thema transport krijgt een score van 10%.





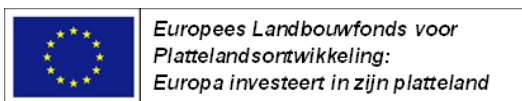
Figuur 1. Bedrijfsprocessen



* Dit is een optelsom van de vragen over transport die verbonden zijn aan de bedrijfsprocessen Inkoop en Verkoop/logistiek/verpakkingen.

** Dit is een optelsom van de vragen over personeel die verbonden zijn aan de bedrijfsprocessen Algemeen en Inkoop.

Figuur 2. Thema's



2.3 People, Planet en Profit

In Figuur 3 op de volgende pagina staan de scores voor de benadering *People*, *Planet* en *Profit* verwerkt. Hieronder volgt een korte toelichting hierover:

- *People* (mensen): mensen binnen en buiten de onderneming;
- *Planet* (planeet/milieu): de gevolgen voor het (leef)milieu;
- *Profit* (opbrengst/winst): de voortbrenging en economische effecten van goederen en diensten.

Deze drie P's dienen op harmonieuze wijze gecombineerd te worden voor een optimale duurzame ontwikkeling. Deze benadering levert op lange termijn winst op voor ondernemers en maatschappij (www.rijksoverheid.nl)

People

'Venik' scoort op het punt *People* 25%. Binnen het gebied *People* valt het personeel. Hier wordt niet gewerkt met aanvullende arbeidsvoorwaarden en ook is men niet op de hoogte hoe de arbeidsomstandigheden zijn bij de grondstoffen producent. De verpakking waarin de producten worden verkocht zijn gebruiksvriendelijk voor de consument, dit draagt positief bij aan de score binnen de *P* van *People*.

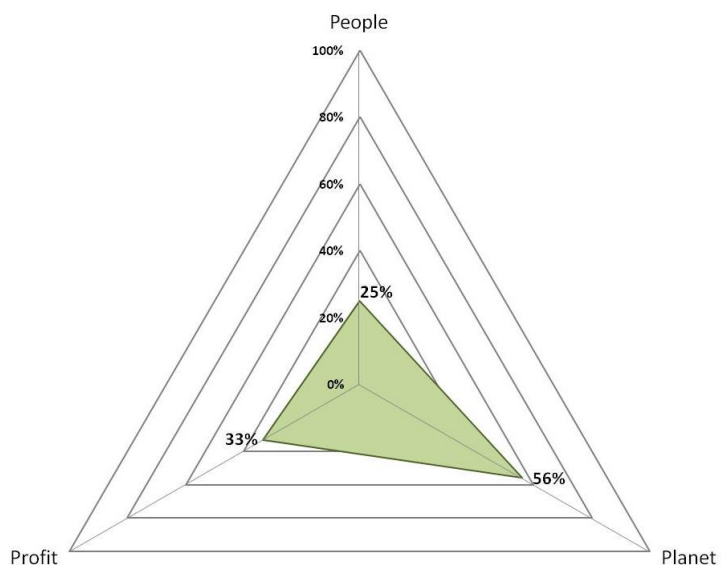
Planet

Eisen, die gesteld worden binnen de categorie *Planet*, gaan hoofdzakelijk over de natuur en het milieu. Energieverbruik, water, afval en het gebouw hebben allemaal invloed op de factor *Planet*. De score die 'Venik' behaald voor deze *P* is 56%. Het bedrijf zet nog niet hoog in op energie, water en lucht. Momenteel vindt er geen monitoring en zuivering plaats. Verder wordt er ook geen gebruik gemaakt van duurzame energiebronnen. Wel wordt er warmte hergebruikt en is het zo dat de bedrijven betrekkelijk weinig vervuiling produceren. De thema's afval en gebouw scoren beiden hoog en beïnvloeden de score hierdoor positief. Het afval wordt geheel gescheiden gehouden en waar mogelijk duurzaam verwerkt. De gebouwen waarin geproduceerd wordt zijn als duurzaam te bestempelen en in de toekomst zal dit alleen maar verbeteren.

Profit

Profit heeft betrekking op het winstgevende gedeelte van de drie P's. Hierop scoort 'Venik' 33%. Aan de leveranciers wordt een eerlijke prijs betaald. Verder wordt er niet ingezet op afspraken binnen de keten om tot een beter en hoger rendement te komen. Ook het gebruik van statiegeld verpakkingen wordt niet toegepast. Ook hierop zou het bedrijf punten met betrekking tot *Profit* kunnen behalen. Verder is het moeilijk om de producten goed te verkopen voor menselijke consumptie. Er is veel aandacht voor het product vanuit de media maar een echte doorbraak richting menselijke consumptie is nog niet behaald. Kansen voor afzet liggen ook bij de diervoeding, de insecten kunnen als vervanging van vismeel gebruikt worden.





Figuur 3. People, Planet en Profit



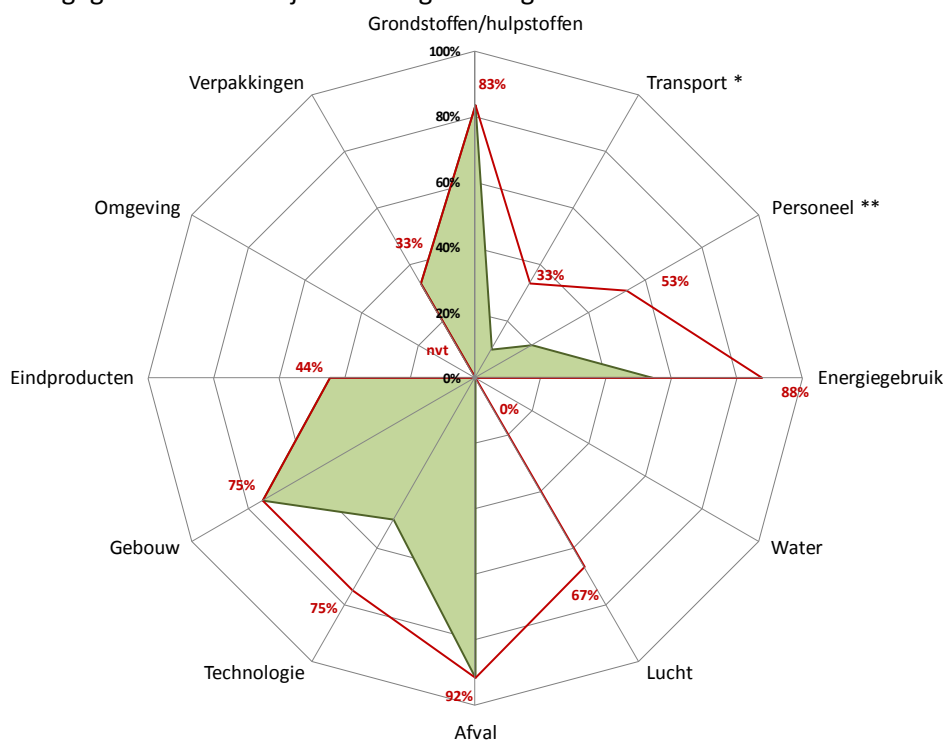
Europees Landbouwfonds voor
Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert in zijn platteland

3. Ambitieniveau

De verduurzamingscan uitvoeren is één van de stappen naar verduurzaming van het bedrijf. De stand van zaken op het gebied van duurzaamheid wordt door middel van deze scan inzichtelijk gemaakt. Door hier een ambitieniveau aan te koppelen kan de ondernemer gestimuleerd worden om verdere verbeteringen door te voeren. In dit hoofdstuk wordt hier kort op ingegaan.

In overleg met 'Venik' zijn de thema's van de verduurzamingscan voorzien van een ambitieniveau. Het doel is om dit binnen twee jaar te realiseren.

Samen met de ondernemer zijn de thema's uit de scan besproken en is er gekeken waar de ambities liggen. Hieronder, in figuur 4, is de score van het huidige niveau door middel van een zwarte lijn weergegeven. De rode lijn en rode getallen geven het ambitieniveau van 'Venik' weer.



In figuur 4 is te zien, dat het bedrijf de grootste ambities wil behalen op de thema's; personeel, energieverbruik en Lucht. Op de thema's transport en technologie zijn ook ambities, maar deze liggen minder hoog. De overige aspecten worden niet bewust extra verbeterd de komende twee jaren. Wanneer de aanbevelingen, uit hoofdstuk 4, ter harte worden genomen, zet het bedrijf een stap richting verduurzaming.



4. Conclusies & Aanbevelingen

4.1 Conclusies

'Venik' is een relatief jonge branche vereniging, die nog niet bewust bezig is met duurzaam kweken. Op dit moment is de productie stabiel, maar met de toenemende vraag naar alternatieve eiwitbronnen zal dit in de toekomst veranderen. Daarom ziet 'Venik' dit ook als hun bestaansrecht. Omdat de insecten door de (Nederlandse) consument nog niet geaccepteerd worden, worden de meeste kosten gemaakt voor de promotie. Daarnaast wordt veel tijd en geld geïnvesteerd om te zorgen dat insecten voor humane consumptie erkend worden bij de verschillende officiële instanties. Hierdoor wordt er minder aandacht besteed aan de optimalisatie van de kweekmethoden.

Naar aanleiding van de eerder gestelde probleemstelling volgt hieronder een conclusie. De gestelde probleemstelling is: 'Op dit moment is het onduidelijk wat de stand van zaken is op het gebied van duurzaamheid bij 'Venik'. De onderneming wil weten op welke gebieden van duurzaamheid het goed scoort en op welke terreinen nog kansen liggen voor een verder verduurzamingsproces.'

Doordat de producten niet milieuvriendelijk vervoerd worden, scoort het thema transport laag. Bij het aannemen van personeel wordt geen rekening gehouden met emancipatie en aanvullende arbeidsvoorwaarden. Dit resulteert in een lage score voor personeel. Ook wat betreft de keuze voor verpakkingen wordt er niet bewust gekozen voor duurzame varianten.

Uit de resultaten van de scan blijkt dat 'Venik' op het gebied van *Planet* al hoog scoort, deze score kan echter verhoogd worden door een aantal relatief eenvoudige aanpassingen te doen. Op het gebied van *Profit* liggen nog kansen, met name op het gebied van ketenafspraken. *People* scoort het laagst, dit komt omdat er geen personeelsbeleid is.

Hieronder volgen enkele aanbevelingen om nog beter te scoren op het gebied van duurzaamheid.

4.2 Aanbevelingen

Hieronder volgen de belangrijkste aanbevelingen op basis van de ingevulde scan:

- **Doelstellingen**

Doelstellingen moeten worden opgenomen in een verduurzamingbeleid. Dit beleid moet schriftelijk of digitaal worden vastgelegd. De doelstellingen dienen SMART geformuleerd te zijn en regelmatig besproken te worden. Het opstellen van een duurzaamheidsbeleid is een algemeen goed bij veel bedrijven. Belangrijk is dat alle medewerkers bekend zijn met het beleid. Ook kan het beleid worden uitgedragen naar afnemers. Zij kunnen dit weer gebruiken in hun boodschap naar de consument. Wanneer er voor alle thema's die aan bod komen in de scan een beleid wordt opgesteld, zal 'Venik' op alle gebieden hoger scoren. Een beleid opstellen is dan ook de belangrijkste aanbeveling.

- **Personeelbeleid**

In een personeelsbeleid staat onder andere beschreven wat het beleid is met betrekking tot de werving en selectie van personeel bij voorbeeld het streven om meer vrouwen of



Europees Landbouwfonds voor
Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert in zijn platteland

mensen met een beperking in dienst te nemen. Daarnaast staan ook de arbeidsvoorwaarden beschreven in een personeelsbeleid. Arbeidsvoorwaarden zijn de voorwaarden waarvoor een werknemer werkt. De meest bekende arbeidsvoorwaarden zijn arbeidsduur en salaris. Naast deze primaire arbeidsvoorwaarden zijn er ook nog secundaire arbeidsvoorwaarden zoals: onkostenvergoedingen, verlofdagen, een (deels) betaalde opleiding en een auto/fiets van de zaak.

- **Verpakkingen**

Op dit moment worden de insecten verpakt in doorzichtige plastic bakjes. Het licht wat hier doorheen schijnt zorgt voor een oxidatieve werking waardoor er een smaakafwijking optreedt. Wanneer er gebruik gemaakt wordt van donkere plastics zal het oxidatieproces minder snel optreden, hierdoor worden de producten ook langer houdbaar. De presentatie van het product zal hierdoor aangepast moeten worden bijvoorbeeld via het etiket.

- **Transport**

Er komen steeds meer (bestel)auto's op de markt die energiezuinig en milieuvriendelijk zijn. Door het lage brandstof verbruik komt er minder CO₂ vrij, daarnaast is het ook kostenbesparend. Een voertuig met een energielabel A zal 20% zuiniger rijden dan een andere auto die ongeveer even groot is. Ook hybride auto's zijn goed voor het milieu, deze auto's rijden deels op stroom en deels op reguliere brandstof (benzine, diesel of LPG).

Verduurzaming blijft een lastig proces en gaat vaak ook door kleinere ingrepen dan hierboven vermeld. Het kan goed zijn hier een expert naar te laten kijken. Voor meer advies of begeleiding kunt u contact opnemen met HAS KennisTransfer, www.haskennistransfer.nl.



Europees Landbouwfonds voor
Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert in zijn platteland

Bijlagen

Bijlage 1: Verduurzamingsscan

VERDUURZAMINGSSCAN Dierlijke sector & Plantaardige sector			
Achtergrond informatie			
Bedrijfsnaam?		Vereniging Nederlandse Insecten Kwekers	
Contactpersoon/personen?		Marian Peeters	
Aantal medewerkers?		25	
Kunt u een verdeling van land van herkomst van uw grondstoffen geven? Zo ja, hoe worden deze vervoerd (scheepvaart, trein, vluchtverkeer, wegtransport)		regionaal (wegtransport)	
Is de productie stijgend, dalend of stabiel?		stabiel	
Algemeen			
1		Is er een duurzaamheidsbeleid?	0 = nee 1 = ja, maar alleen nog op management/strategisch niveau 2 = ja, en doorgevoerd in alle lagen (transparant)
2		Is er een verantwoordelijke voor duurzaamheid/MVO?	0 = nee 1 = ja
3		Zijn er al certificaten en/of keurmerken voor duurzaamheid/ maatschappelijk verantwoord ondernemen? (MVO) behaald? (ISO 14001, EKO, FAIR TRADE, MILIEUKEUR, IKB etc.)	0 = nee 1 = ja, namelijk.....
4	Ambitieniveau	Ik herken het bedrijf in de volgende ambitieniveaus: 1. Duurzaam ondernemen zal kosten besparen / bespaart kosten voor ons bedrijf! 2. Duurzaam ondernemen versterkt onze marketing positie! 3. Ons bedrijf wil zich onderscheiden op milieugebied! 4. Duurzaamheid moet verankerd worden in de gehele organisatie! 5. Het bedrijf is medeverantwoordelijk voor de verduurzaming van de keten! 6. Het bedrijf wil een betere wereld achterlaten/creëren voor de volgende generaties! 7. Duurzaam ondernemen is essentieel voor het op langere termijn overleven van dit bedrijf!	0 = 0 tot 2 stellingen 1 = 3 tot 4 stellingen 2 = 5 tot 7 stellingen
5		Wordt er een stakeholdersdialoog (met eigenaars, aandeelhouders, leveranciers) gevoerd over het duurzaamheidsbeleid van het bedrijf?	0 = nee 1 = ja, maar alleen met de belangrijkste stakeholders 2 = ja, alle stakeholders worden betrokken bij ons duurzaamheidsbeleid
6	Personeel	Wordt er in het beleid rekening gehouden met emancipatie en mensenrechten? (verwerpen van dwang- en kinderarbeid, bijdragen aan integratie van vrouwen, gehandicapten, allochtonen, ook in management posities, etc.)	0 = nee 1 = ja, waar mogelijk, maar er is geen beleid voor 2 = ja, het is in ons beleid vastgelegd n Niet van toepassing
7		Wordt er binnen het bedrijf rekening gehouden met aanvullende arbeidsvoorwaarden? (salaris & tevredenheid daarover, mogelijkheid voor opleiding/cursussen, werk/privé (ouderschapsverlof, flexwerken), outplacement opties, etc.)	0 = nee 1 = ja, bij enkele medewerkers 2 = ja, voor alle medewerkers is een eerlijke CAO aanwezig en bestaat de mogelijkheid om daarover te discussiëren voor verbeteringen en/of aanpassingen n Niet van toepassing
8		Hoe zijn de arbeidsomstandigheden het best te omschrijven? (inspraak mogelijkheden (ondernemingsraad), werknemertevredenheid, veiligheid werkplekken, klachtenprocedures, ziekteverzuim, etc.)	0 = de medewerkers hebben geen inspraak 1 = de medewerkers kunnen een klacht indienen, maar het bedrijf moet blijven draaien 2 = de arbeidsomstandigheden worden regelmatig geëvalueerd onder alle medewerkers en als het nodig is, wordt de werkwijze aangepast n Niet van toepassing

9		Zijn er regelingen voor werknemers ten aanzien van het woon-werkverkeer? (werknemers uit de regio, lease auto's, "fiets van de zaak", treinabonnement, etc.)	0 = nee 1 = ja, de medewerkers hebben de mogelijkheid tot gebruik van alternatief transport (bijv. fiets van de zaak) maar we stimuleren het niet 2 = ja, het gebruik van duurzaam woon-werkverkeer wordt gestimuleerd n Niet van toepassing
10		Worden (lokale) initiatieven op het gebied van duurzaamheid gestimuleerd en/of gesteund?	0 = nee 1 = ja, maar zonder een beleid of enige regelmaat 2 = ja, we steunen jaarlijks minimaal één (lokaal) initiatief
Inkoop			
People			
11	<i>Personeel</i>	Worden er eisen gesteld bij de keuze van grondstoffen over de arbeidsomstandigheden op de plaats van productie? (eerlijke handel/Fair Trade, kinderarbeid, arbeidsomstandigheden, etc.)	0 = nee/geen idee 1 = ja, er moet worden voldaan aan de wet- en regelgeving 2 = ja, de standaarden moeten gelijkwaardig zijn aan die in Nederland 3 = ja, er worden alleen grondstoffen ingekocht van gecertificeerde bronnen, bijv. Fair Trade organisaties
12		Kunnen medewerkers in niet-westerse landen gebruik maken van voorzieningen als toegang tot schoon drinkwater, medische zorg en sociale zekerheden als pensioen?	0 = nee/beperkt/geen idee 1 = ja n Niet van toepassing
Planet			
13	<i>Grondstoffen</i>	Weegt u bij uw leverancierskeuze mee of leveranciers een systeem op het gebied van duurzaamheid (bijv. ISO 26000) toepassen?	0 = nee 1 = ja, maar prijs en kwaliteit zijn belangrijker 2 = ja, maar dit is niet mogelijk vanwege bijv. de beperkte hoeveelheid en/of invloedssfeer van leveranciers 3 = ja, alleen leveranciers met een systeem op het gebied van duurzaamheid mogen leveren aan ons bedrijf n Niet van toepassing (er is maar één leverancier)
14		Worden de grondstoffen milieuvriendelijk geproduceerd? (bijv. met milieukeur of EKO label)	0 = geen idee / nee 1 = 0 - 50% van de grondstoffen 2 = 50-100% van de grondstoffen
15		Worden de hulpstoffen/additieven milieuvriendelijk geproduceerd? (bijv. met milieukeur of EKO label)	0 = geen idee / nee 1 = 0 - 50% van de grondstoffen 2 = 50- 100% van de grondstoffen n Niet van toepassing
16		Wordt er op een aantoonbaar verantwoorde en duurzame manier omgegaan met opslag van grondstoffen?	0 = nee 1 = ja, gedeeltelijk 2 = ja, volledig
17		Wordt er gebruik gemaakt van genetisch gemodificeerde grondstoffen of additieven?	0 = ja / onbekend 1 = ja, gedeeltelijk 2 = nee n Niet van toepassing
18	<i>Voor de dierlijke sector</i>	Wordt er rekening gehouden met diergezondheid en dierwelzijn bij het houden van dieren?	0 = nee 1 = ja, er wordt voldaan aan de wet- en regelgeving 2 = ja volledig, er wordt voldaan aan de wet- en regelgeving en er zijn extra faciliteiten n Niet van toepassing

19	Voor de dierlijke sector	Wordt er gebruik gemaakt van diervriendelijke methoden tijdens het slachtproces van dieren?	0 1 n	0= nee 1= ja Niet van toepassing
20	Voor de dierlijke sector	Worden de dieren op diervriendelijke wijze naar de slachterij vervoerd?	0 1 n	0= nee 1= ja Niet van toepassing
21	Voor de plantaardige sector	Wordt er rekening gehouden met bestrijdingsmiddelengebruik bij de leveranciers van grondstoffen of additieven?	0 1 2 n	0 = nee 1 = ja, de leveranciers voldoen aan de wet- en regelgeving maar er is geen beleid 2 = ja volledig, leveranciers voldoen aan de wet- en regelgeving en er is een beleid Niet van toepassing
22	Voor de plantaardige sector	Wordt er rekening gehouden met het gebruik van meststoffen bij de leveranciers van grondstoffen of additieven?	0 1 2 n	0 = nee 1 = ja, de leveranciers voldoen aan de wet- en regelgeving maar er is geen beleid 2 = ja, volledig, leveranciers voldoen aan de wet- en regelgeving en er is een beleid Niet van toepassing
23	Transport	Gebruikt u voor de levering van uw grondstoffen de meest milieuvriendelijke vervoersmethode? (Railtransport, Euro-V motoren, energielabel A en/of B voor auto's, biobrandstoffen, luchtvaart en scheepvaart op biobrandstoffen)	0 1 2 n	0 = nee 1 = ja, voor < 50% van aantal km 2 = ja, voor > 50% van aantal km Niet van toepassing
24		Worden voor het vervoer van grondstoffen herbruikbare transportverpakkingen gebruikt?	0 1 2	0 = nee 1 = ja, voor < 50% van aantal km 2 = ja, voor > 50% van aantal km
25		Is het bedrijf bezig om de leveranciers aan te sporen om de hoeveelheid transportverpakkingen te reduceren?	0 1 2 3 n	0 = nee 1 = nee, maar de leveranciers gebruiken recyclebare/herbruikbare materialen 2 = ja, bij enkele leveranciers 3 = ja bij (bijna) alle leveranciers en de leveranciers gebruiken recyclebare/ herbruikbare materialen Niet van toepassing
Profit				
26		Wordt er een eerlijke prijs betaald aan de leveranciers?	0 1	0 = de betaalde inkoopprijs is te laag om de kosten te dekken van de leverancier / daar is geen inzicht in / dat is de verantwoordelijkheid van de leverancier 1 = ja, daar maken we goede afspraken over
Productie				
Planet				
27	Energiegebruik	Wordt er rekening gehouden met energiebesparing in het productieproces? Zo ja, hoe?	0 1 2 3	0 = nee 1 = energieverbruik wordt alleen gemonitord 2 = wanneer productieapparatuur aan het einde van de levensduur is, wordt deze vervangen door een alternatief met een lager energieverbruik 3 = ja, jaarlijks wordt het energieverbruik gemonitord en worden de besparingsdoelstellingen vastgesteld
28		Wordt er gebruik gemaakt van duurzame energie? (groene stroom, warmtepomp, biogas, etc.)	0 1 2 3 4	0 = nee, geen duurzaam energieverbruik 1 = van de gebruikte energie is <25% duurzame energie 2 = van de gebruikte energie is 25 – 50 % duurzame energie 3 = van de gebruikte energie is 50 – 75% duurzame energie 4 = van de gebruikte energie is 75 – 100% duurzame energie

29		Wordt er tijdens het productieproces energie teruggewonnen bijv. met behulp van een warmtewisselaar?	0 = nee 1 = ja, bij enkele processen maar er is geen beleid 2 = ja, bij enkele processen en in de nabije toekomst zullen er meer maatregelen getroffen worden
30	Water	Worden waterbesparende maatregelen toegepast?	0 = nee 1 = waterverbruik wordt alleen algemeen gemonitord, maar niet per productiestap bekeken 2 = wanneer productieapparatuur aan het einde van de levensduur is, wordt deze vervangen door een alternatief met een lager waterverbruik 3 = ja, jaarlijks wordt het waterverbruik gemonitord en worden de besparingsdoelstellingen vastgesteld n Niet van toepassing
31		Wordt koelwater en/of afvalwater hergebruikt?	0 = nee 1 = ja, voor < 50% 2 = ja, voor > 50% n Niet van toepassing in verband met wet- en regelgeving (bijv. hygiëne maatregelen)
32		Hoe wordt omgegaan met milieubelastende stoffen?	0 = er is geen beleid m.b.t. milieubelastende stoffen 1 = er vindt zuivering plaats, maar geen monitoring 2 = er vindt zuivering, monitoring en handhaving plaats 3 = er vindt geen uitstoot van milieubelastende stoffen plaats of deze is tot een minimum beperkt rekening houdend met de huidige stand van de techniek n Niet van toepassing
33	Lucht	Worden er maatregelen genomen om de CO2 emissie te reduceren?	0 = nee 1 = er zijn beleidsdoelstellingen, maar deze zijn nog niet operationeel 2 = ja, maatregelen zijn operationeel voor 0-50% 3 = ja, maatregelen zijn operationeel voor 50-100%
34		Hoe is het beleid m.b.t. de uitstoot van vervuilde lucht? (rookgassen, ammoniak, fijnstof)	0 = er vindt geen zuivering, reductie of filtering plaats, ook is er nog geen beleid 1 = jaarlijks wordt getracht de vervuilde lucht te verminderen of te zuiveren. Hier is geen beleid voor opgesteld. 2 = jaarlijks wordt getracht de vervuilde lucht te verminderen of te zuiveren. Hier is een beleid voor opgesteld n Niet van toepassing
35	Afval	Worden er maatregelen genomen om tot reductie/preventie van afval te komen?	0 = nee 1 = er zijn beleidsdoelstellingen, maar deze zijn nog niet operationeel 2 = ja, er zijn beleidsdoelstellingen en er zijn maatregelen operationeel, 0-50% afvalreductie 3 = ja, er zijn beleidsdoelstellingen en er zijn maatregelen operationeel, 50-100% afvalreductie
36		Vindt uitstoot plaats van chemicaliën in het productieproces bijv. reiniging/desinfectie?	0 = ja en er vindt geen monitoring plaats 1 = ja, de hoeveelheden zijn bekend 2 = ja, er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van biologisch afbreekbare chemicaliën en zo niet dan wordt het volgens de geldende wet- en regelgeving opgeslagen/verwerkt n Niet van toepassing
37		Wordt afval gescheiden of duurzaam verwerkt? (bijv. organisch afval: compostering, biomassa, verward m.b.v. biogasinstallatie of verder verwerkt in bij. Veevoeder etc.)	0 = nee 1 = ja, alleen gescheiden 2 = ja, gescheiden en 0-50% wordt duurzaam verwerkt 3 = ja, gescheiden en 50-100% wordt duurzaam verwerkt

38		Worden halffabricaten/mislukte producten in het proces teruggevoerd?	0 1 2 3	0 = nee, er vindt geen hergebruik plaats 1 = nee, de huidige wetgeving staat dit niet toe maar mogelijkheden worden in de gaten gehouden 2 = ja, een deel van de stromen worden teruggevoerd 3 = ja, alles (dat mogelijk is) wordt teruggevoerd
39		Worden reststromen van andere bedrijven ingezet voor de eigen bedrijfsvoering?	0 1 2	0 = nee 1 = het staat wel in ons beleid, maar is nu nog niet mogelijk 2 = ja
40	<i>Technologie</i>	Maakt het bedrijf gebruik van innovatieve productietechnieken? (bijv. energiebesparende technieken bij het concentreren, drogen, conserveren, verhitten, koelen van voedingsmiddelen)	0 1 2	0 = nee 1 = nee, maar de ontwikkelingen in de markt worden nauwgezet in de gaten gehouden en zo nu en dan wordt er geïnvesteerd 2 = ja, ons bedrijf investeert regelmatig in nieuwe beschikbare technieken
41		Hoe gaat het bedrijf om met de productieapparatuur? (bijv. onderhoud en levensduur)	0 1 2	0 = wanneer zich problemen voordoen, wordt er onderhoud verricht 1 = er wordt alleen het verplichte onderhoud verricht 2 = er wordt frequent onderhoud gepleegd aan productieapparatuur
42	<i>Gebouw</i>	Is bij de bouw rekening gehouden met energiezuinig bouwen en/of zijn duurzame materialen bij de bouw gebruikt?	0 1 2 3	0 = nee, er is alleen maar gelet op de kosten 1 = het bedrijf is er pas later in gekomen maar we hebben wel gelet op duurzaamheid en energiebesparing in het gebouw 2 = het bedrijf is er later in gekomen, maar we hebben het pand eerst milieubewust verbouwd 3 = het bedrijf heeft een duurzaam pand en/of zal in de nabije toekomst maatregelen treffen voor een duurzaam pand
43		Zal er bij een verbouwingen rekening gehouden worden met de wensen van de omwonende/omgeving?	0 1 2	0 = nee 1 = ja, bij elke verbouwing wordt er rekening gehouden met de wensen vanuit de omwonenden/omgeving 2 = ja, regelmatig worden de wensen en ervaringen vanuit de omwonenden/omgeving geëvalueerd
44	<i>Eindproducten</i>	Wordt de milieubelasting van de eindproducten gemeten per kg of liter eindproduct?	0 1	0 = nee 1 = ja
45		Investeert het bedrijf in technieken/methoden om de houdbaarheid van producten te verlengen zodat er minder restafval optreedt?	0 1 2 n	0 = nee 1 = nee, maar de ontwikkelingen in de markt worden nauwgezet in de gaten gehouden en er zijn plannen om hierin te investeren 2 = ja, hierin investeert het bedrijf n Niet van toepassing
46		Zijn uw producten in het bezit van een keurmerk en/of zijn er voor uw product(en) mogelijkheden om op het gebied van milieu, duurzaamheid en/of gezondheid een keurmerk te verwerven? (bijv. EKO, Fair Trade, Streekproduct, Ik kies bewust etc.)	0 1 2 3	0 = nee, daar zijn we niet mee bezig 1 = ja, keurmerken zijn mogelijk en het staat in het beleid als actiepunt 2 = ja, de mogelijke keurmerken hebben we al in ons bezit 3 = ja, mogelijke keurmerken hebben we al in bezit en we overleggen om tot nieuwe keurmerken binnen de sector te komen
47	<i>Energiegebruik</i>	Maakt het bedrijf gebruik van opslagcondities/conserveringsmethoden voor de eindproducten die minder energie kosten en rendabel zijn? (bijv. niet bevroren etc.)	0 1 2 n	0 = nee, maar er zijn wel mogelijkheden 1 = ja, er zijn mogelijk en het staat in het beleid als actiepunt 2 = ja, van de mogelijke alternatieven maken we al gebruik n Niet van toepassing
48	<i>Omgeving</i>	Wordt er rekening gehouden met geluidsoverlast naar de omgeving toe?	0 1 2 n	0 = nee, wel voldoen we aan de wet- en regelgeving 1 = ja, als mensen uit de omgeving klachten hebben proberen we maatregelen te treffen 2 = ja, we nemen extra maatregelen om alle geluidsoverlast weg te nemen n Niet van toepassing

49			0 = nee, wel voldoen we aan de wet- en regelgeving 1 = ja, als mensen uit de omgeving klachten hebben proberen we maatregelen te treffen 2 = ja, we nemen extra maatregelen om alle geuroverlast weg te nemen n Niet van toepassing
Profit			
50		Zijn er ketenafspraken met betrekking tot investeringen ter verbetering van het rendement in het productieproces zodat er efficiënter en/of duurzamer geproduceerd kan worden?	0 = nee 1 = ja, wel in een deel van de keten 2 = ja, we zijn bezig te komen tot afspraken in de gehele keten 3 = ja, we hebben ketenafspraken in de volledige keten
Verkoop/logistiek/verpakkingen (m.b.t. het eindproduct)			
People			
51	Verpakkingen	Is de verpakking gebruiksvriendelijk voor de consument?	0 = nee 1 = ja, maar er zijn verpakkingen die gebruiksvriendelijker zijn 2 = ja, dit zijn de meest gebruiksvriendelijkste verpakking die er zijn
Planet			
52		Is erbij het productontwerp rekening gehouden met een zo minimaal mogelijk verpakking van het eindproduct?	0 = nee 1 = ja, maar we gaan uit van op de markt zijnde mogelijkheden 2 = ja, we streven altijd naar minimale verpakkingen en nieuwe verpakkingstechnieken en proberen daar ook koploper in te zijn
53		Zijn de bestaande verpakkingen eenvoudig recyclebaar?	0 = nee 1 = ja, 0-50% van de verpakking is recyclebaar 2 = ja, 50-100% van de verpakking is recyclebaar en dat staat ook op de verpakking (consumenten informatie)
54		Wordt bij de keuze van verpakkingen rekening gehouden met recyclebaarheid?	0 = nee 1 = ja, 0-50% van de verpakking is recyclebaar 2 = ja, 50-100% van de verpakking is recyclebaar n Niet van toepassing
55		Zijn de niet recyclebare verpakkingsmaterialen duurzaam te verwerken?	0 = nee 1 = ja n Niet van toepassing
56		Ziet het bedrijf er op toe dat de verpakking retour genomen wordt om te recyclen of hergebruiken?	0 = nee 1 = ja, < 50% van de verpakkingen worden retour genomen, maar we streven niet naar een verhoging 2 = ja, er wordt zoveel mogelijk (>50%) retour genomen en we zoeken naar een verhoging
57	Transport	Wordt uw product met milieuvriendelijke vervoersmethoden naar de afnemer getransporteerd?	0 = nee 1 = ja, voor < 50% van aantal km 2 = ja, voor > 50% van aantal km n Niet van toepassing
58		Wordt er efficiënt omgegaan met transport, zoals efficiënt beladen, efficiëntere routes etc.?	0 = nee 1 = ja, soms 2 = ja, altijd
Profit			
59	Verpakkingen	Wordt gebruik gemaakt van statiegeld verpakking?	0 = nee 1 = ja, bij een deel van de verpakkingen 2 = ja, op alle mogelijke verpakkingen. n Niet van toepassing